

NIBIO

NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Skjøtselsplan for naturbeitemark på Rensøya og Nebbsundet, Dønna kommune

NIBIO RAPPORT | VOL. 5 | NR. 130 | 2019

Thomas Holm Carlsen

Avdeling for kulturlandskap og biologisk mangfold, Tjøtta

TITTEL/TITLE

Skjøtselsplan for naturbeitemark på Rensøya og Nebbsundet, Dønna kommune.

FORFATTER(E)/AUTHOR(S)

Thomas Holm Carlsen

DATO/DATE:	RAPPORT NR./ REPORT NO.:	TILGJENGELIGHET/AVAILABILITY:	PROSJEKTNR./PROJECT NO.:	SAKSNR./ARCHIVE NO.:
15.01.2020	5/130/2019	Åpen	51284	19/00786
ISBN:	ISSN:	ANTALL SIDER/ NO. OF PAGES:	ANTALL VEDLEGG/ NO. OF APPENDICES:	
978-82-17-02428-6	2464-1162	19	2	

OPPDRA GSGIVER/EMPLOYER:

Fylkesmannen i Nordland, Miljøvernavdeling

KONTAKTPERSON/CONTACT PERSON:

Anne Sofie Bråge Fjeldstad

STIKKORD/KEYWORDS:

Skjøtsel, kulturlandskap, naturbeitemark, tilskuddsordning for trua naturtyper, Rensøya, Nebbsundet, Dønna kommune

FAGOMRÅDE/FIELD OF WORK:

Kulturlandskap og biologisk mangfold

SAMMENDRAG/SUMMARY:

Utarbeidelse av skjøtselsplanen for Rensøya og Nebbsundet i Dønna kommune er utført på oppdrag fra Fylkesmannen i Nordland, Miljøvernavdeling. Skjøtselsplanen baserer seg på feltbefaring og intervjuer med beitebruker. Hele Rensøya er definert som naturbeitemark med svært høy verdi (A), mens Nebbsundet som består av Risøya og tilgrensede øyer har fått redusert verdi fra viktig (B) til lokalt viktig (C) som naturbeitemark.

Rapporten er delt inn i to hoveddeler. Første del gir en kort beskrivelse av kystlynghei. Andre del er rettet mot den som skal utføre skjøtsel og forvaltningen, og omhandler naturgrunnlaget og dagens drift i området, samt beskrivelsen av konkrete restaurerings- og skjøtselstiltak innenfor lokaliteten.

LAND/COUNTRY:

Norge

FYLKE/COUNTY:

Nordland

KOMMUNE/MUNICIPALITY:

Dønna

STED/LOKALITET:

Rensøya og Nebbsundet

GODKJENT /APPROVED

Anders Nielsen

NAVN/NAME

PROSJEKTLEDER /PROJECT LEADER

Thomas Holm Carlsen

NAVN/NAME

NIBIONORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Forord

Utarbeidelse av skjøtselsplanen for Rensøya og Nebbsundet i Dønna kommune er utført på oppdrag fra Fylkesmannen i Nordland, Miljøvernavdeling. Skjøtselsplanen gir faglig funderte anbefalinger for restaurering og skjøtsel av den trua naturtypen naturbeitemark. Skjøtselsplanen baserer seg på feltbefaring og intervjuer med beitebruker.

Rapporten er delt inn i to hoveddeler. Første del gir en kort beskrivelse av kystlynghei. Andre del er rettet mot den som skal utføre skjøtsel og forvaltningen, og omhandler naturgrunnlaget og dagens drift i området, samt beskrivelsen av konkrete restaurerings- og skjøtselstiltak innenfor lokaliteten.

Som vedlegg finnes en beskrivelse av de verdifulle naturtypene som inngår i drifta. Den genererer i hovedsak informasjon rettet inn mot forvaltning, inkludert søkbare egenskaper for området i Miljødirektoratets naturbase.

NIBIO på Tjøtta takker beitebruker Jan Olav Kvitvær og Fylkesmannen i Nordland v/Anne Sofie Bråge Fjeldstad for informasjon, innspill og for godt samarbeid.

Tjøtta, 1. desember, 2019

Thomas H. Carlsen

Prosjektleder

Innhold

1	Naturbeitemark	5
1.1	Naturfaglig beskrivelse	5
1.2	Artsinnhold	5
1.3	Råd om skjøtsel og hensyn	6
2	Skjøtelsplan for naturbeitemark på Rensøya og Nebbsundet, Dønna	7
2.1	Innledning	8
2.2	Hensyn og prioriteringer	11
2.3	Tradisjonell og nåværende drift	11
2.4	Aktuelle erfaringer med skjøtselen	11
2.5	Artsmangfold og observerte endringer	11
2.6	Evaluering/vurdering av skjøtselen	12
2.7	Mål for naturbeitemarka	12
2.8	Restaureringstiltak (engangstiltak eller tiltak som gjennomføres over en avgrensa periode).....	12
2.9	Skjøtselstiltak (tiltak som gjentas årlig)	13
2.9.1	Beiting	13
2.9.2	Andre aktuelle skjøtselstiltak	13
2.10	Oppfølging av skjøtelsplanen	13
2.11	Bilder fra Rensøya og Nebbsundet	14
	Referanser	19
	Vedlegg	20
1	Lokalitetsbeskrivelse i Naturbase	20
1.1	Rensøya	20
1.2	Nebbsundet.....	23
2	Tiltakslogg, grunneiers notater.....	26

1 Naturbeitemark

Naturbeitemark er en artsrik naturtype med høy andel habitatspesialister. Naturtypen er vidt utbredt, men artsrik, ugjødslet beitemark i god hevd er gått tilbake som følge av endringer i landbruket. Gjengroing etter opphør av bruk eller intensivt drift med gjødsling og pløying, har redusert arealet. Typen er også utsatt for nedbygging. På bakgrunn av dette er naturtypen under samlebetegnelsen semi-naturlig eng (NiN: T32) vurdert som sårbar (VU) i Norsk rødliste for naturtyper (Artsdatabanken 2018). Dette er samme status som naturbeitemark hadde i forrige revisjon fra 2011. Naturbeitemark har høy andel rødlistearter i ulike organismegrupper, særlig karplanter, beitemarksopp og insekter. Mange arter har hovedtyngden av sine forekomster innenfor denne naturtypen.

Naturbeitemark er vidt utbredt over hele Norge fra kysten til innlandet og i alle biogeografiske soner fra boreonemoral til lavalpin sone og fra sterkt oseanisk til svakt kontinental seksjon. I dag er typen vanligst i regioner med mye husdyrhold, for eksempel øvre dalstrøk på Østlandet, på Vestlandet, i Trøndelag og på Nordlandskysten.

1.1 Naturfaglig beskrivelse

Naturbeitemark er lysåpen grasmark med langvarig hevd i form av husdyrbeite, både sau, geit, storfe og hest. Utseendemessig karakteriseres typen av lavvokst vegetasjon dominert av urter og gras. Trær og busker forekommer spredt, til forskjell fra slåttemark der disse mangler. Marka er gjerne mer ujevn enn i slåttemark. Steiner, grunnlendte partier og bergknauser er også nokså vanlig. Typisk for beitemark er dominans av beite- og tråkkresistente gras og arter som ikke spises fordi de er giftige, torne, smaker vondt eller inneholder mye silikat. Naturbeitemark har få nitrofile arter, men spredt kan noe næringskrevende og tråkktolerante arter forekomme. Karakteristisk er også forekomsten av beitemarksopp om høsten. Det er stor variasjon i artssammensetningen og miljøforhold i naturbeitemark. Et fellestrekk er at variasjonen både skyldes økokliner som også er viktige på naturmark, og langvarig hevd.

Naturbeitemark er semi-naturlig natur, oftest oppstått fra skogsmark som gjennom lang tid med ekstensivt beite har utviklet egenskaper som skiller den fra det natursystemet den ble utviklet fra, uten at markstruktur, hydrologi eller andre basale egenskaper har blitt vesentlig endret. Beitetrykk, husdyrslag og tidspunktet for beite er faktorer av betydning. Tidspunkt på året og varighet av beitet er også faktorer som påvirker vegetasjonen. Det er viktig med avpasset antall beitedyr, da overbeite reduserer artsmangfoldet og for lite beite gir gjengroing. Til forskjell fra kulturbeite er naturbeitemark ikke pløyd og tilsådd, og ikke eller i bare liten grad gjødslet.

Kalkinnhold og jordfuktighet er viktige årsaker til variasjonen i artssammensetningen. Karplantemangfoldet er størst i naturbeitemark på kalkrik grunn i lavlandet, der særlig kalktørrenger har et høyt artsmangfold. Det samme gjelder tørrbakker i dalstrøk på Østlandet. Viktige naturbeitemarker for sopp ser ut til å følge et litt annet mønster, da artsrike beiter med høy forekomst av rødlistede sopparter kan forekomme både på kalkrik og kalkfattig grunn, og gjerne i friskere enger. Lang beitehistorie antas å være gunstig. Det er stor regional variasjon fra kyst til innland, fra lavland til fjell og fra sør til nord.

1.2 Artsinnhold

Naturbeitemark er en meget artsrik naturtype karakterisert av mange rødlistede arter av insekter, karplanter og sopp. Av særlig betydning er naturtypen for beitemarksopp og blant disse er 94 arter rødlistet, først og fremst vokssopp, rødsporer, jordtunger og kølesopp. Også for en lang rekke karplanter og insekter er naturtypen viktig. Rundt 85 rødlistede karplanter er knyttet til typen. De mest sjeldne finnes bare på et fåtall steder, mens andre er mer vidt utbredt, men har gått tilbake i

lavlandet. Et særpreg i tørr, varm og sandig beitemark er forekomst av møkkbiller, en artsgruppe som har gått sterkt tilbake i seinere tid. En rekke insekter og andre invertebrater er også knyttet til typen, hvorav flere er rødlistede. Naturbeitemark inngår i forskjellige landskapstyper, fra vidstrakte seterlandskap, småskala kystlandskap, åpne jordbrukslandsskap og småskala kulturlandskap i dalstrøk- og skogstrøk. Ofte forekommer typen som små restarealer og kanter i intensivt drevet jordbrukslandskap. Ved kysten veksler beitemark ofte med andre åpne naturtyper i finskala mosaikkartet mønster. I dalstrøk finner en gjerne artsrik beitemark i kanter mellom fulldyrka mark og hagemark eller skog. Kantsonene har ofte vært uten hevd over lengre tid, men skal kartlegges som beitemarkskant så lenge de fortsatt har preg av semi-naturlig eng. Naturbeitemark har ofte innslag av bergknauser og tresatte partier.

Ulike husdyrslag beiter på ulikt vis. Sau beiter for eksempel mer selektivt enn storfe. Sambeite er derfor som regel positivt. Beite er en nødvendig forutsetning for at naturtypens verdier skal opprettholdes. Beite tilpasset naturgrunnet er viktig. For lite beitetrykk medfører gjengroing, mens for sterkt beite medfører slitasje og tråkkskader. De viktigste negative påvirkningsfaktorene i naturbeitemark er gjengroing og intensivt bruk. Tidligere var husdyrhold vanlig over hele landet og typen har gått sterkt tilbake som følge av opphør av beite med påfølgende gjengroing. I sentrale jordbruksstrøk er omlegging til mer intensiv drift med gjødsling, sprøyting og oppdyrking til kornproduksjon og kunsteng typisk. I tillegg er typen utsatt for nedbygging. Tilplanting av gamle beitemarker er også et problem, ved at det reduserer forekomsten av naturtypen. Det samme er spredning og etablering av fremmede arter og andre problemarter, ved at disse fortrenger de typiske beitemarksartene, og over tid bidrar til å ødelegge forekomsten av naturtypen. Tilførsel av nitrogen både fra langtransportert luftforurensing og fra lokale kilder fører særlig i sørlige deler av landet til eutrofiering.

1.3 Råd om skjøtsel og hensyn

Skjøtsel skal opprettholdes, eller igangsettes i lokaliteter som kan restaureres og der det er dokumentert høye naturverdier. Det bør gjøres en vurdering av hvordan lokaliteten opprinnelig har vært skjøttet. For lokaliteter som opplagt og relativt nylig har vært slåtte-mark, og der det vurderes som mulig å tilbakeføre lokaliteten til slåtte-mark skal dette anmerkes. I de fleste tilfeller er beiteregimet tilpasset den enkelte lokalitet. Det bør utarbeides planer for skjøtsel i viktige lokaliteter der grunneier/driver involveres. Typiske tiltak vil være å tilpasse dyreantall, husdyrslag og tidspunkt for beite avhengig av vegetasjonen på stedet. Både husdyrslag, antall dyr og beitetidspunkt er viktig å vurdere i beitemark. For eksempel kan det være aktuelt å holde sau unna lokaliteter med sjeldne orkideer som svartkurle, og det kan være aktuelt å avgrense beiteperioden til vår-forsommer eller høst. Gjødsling må unngås og manuell rydding av ungsog og kratt foretas etter behov, og slik at marka holdes åpen. Rydding bør foretas gradvis, da for rask åpning av marka både kan medføre erosjon i bratt terreng og åpne opp for uønskede arter. Tilleggsforing bør unngås, da dette både medfører tråkkskader, oppgjødsling og innførsel av uønskede arter. Saltstein må unngås. Fremmede arter bør fjernes og slitasje og andre negative påvirkninger bør begrenses i sårbare lokaliteter.

2 Skjøtselsplan for naturbeitemark på Rensøya og Nebbsundet, Dønna

GRUNNEIER: Mariann Engelsen, Heidi Halfrid Rølvåg, Are Olav Rølvåg og Jimmy Andre Rølvåg (10/14, Rensøya) Edmund Leonard Rølvåg (10/1), Tone Andreassen og Anja Andreassen (10/2), Kjell Rølvåg (10/3), Villy Rølvåg og Anne Lise Rølvåg (10/7), Oddbjørn Fagerheim (10/19)		ANSVAR SKJØTSEL: Jan Olav Kvitvær		LOKALITETSVERDI I NATURBASE: Naturbeitemark verdi A, svært viktig (Rensøya) og verdi C, lokal verdi (Nebbsundet)	
DATO UTARBEIDING AV 1.SKJØTSELSPLAN: 01.12.2019			DATO BEFARING (1.SKJ.PL.): 07.08.2019		
DATO REVIDERING:			DATO BEFARING (REVIDERING):		
KONTAKT MED GRUNNEIER/BRUKER (TELEFON, BEFARING, EPOST MM): August, 2019: befaring og intervju November, 2019: innhenting av tilleggsinfo fra beitebruker.					
1.SKJØTSELSPLAN UTFORMET AV : Thomas H. Carlsen				FIRMA: NIBIO	
UTM SONE LOKALITET(ER): 33W 33W		NORD: 7344021 7343827		ØST: 0384809 (Rensøya) 0385378 (Nebbsundet)	
NÅVÆRENDE AREAL PÅ SKJØTSELSPLAN-/NATURBASE LOKALITET: Skjøtselsplanareal: 1 535,3 daa Hvorav Naturbeitemark (A): 84,6 daa (Rensøya) Naturbeitemark (C): 267,4 daa (Nebbsundet) AREAL (ETTER EVENTUELT RESTAURERING):				DEL AV VERNEOMRÅDE: Nei HVILKET VERN:	
DEL AV UTVALGT KULTURLANDSKAP: Nei					

2.1 Innledning

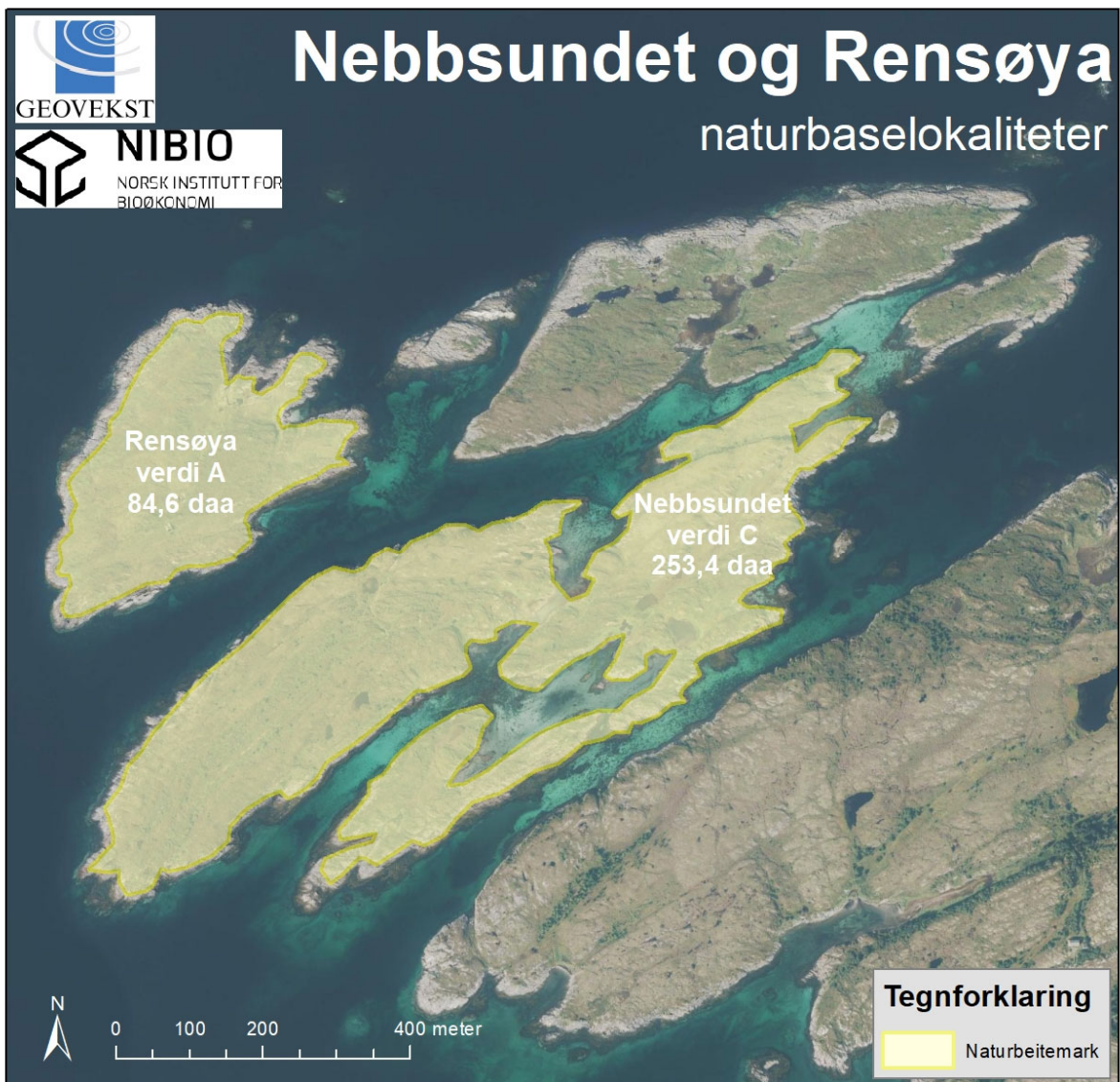
Beiteområdet som ligger på nordvestsiden av øya Dønna omfatter Langneset på Rølvåghalvøya, Risøya og tilgrensede holmer ved Nebbsundet som henger sammen ved fjære sjø, samt Risøydraget og Laukøya (se figur 2). Beitedyrene kommer seg mellom disse øyene på fjære sjø. I tillegg er Rensøya, som er isolert fra resterende beiteområde, inkludert i planen, som følge av høy verdi som naturbeitemark. Hele beiteområdet inkl. Rensøya er på 1.535 dekar hvorav naturbaselokalitetene Nebbsundet (Risøya m.m.) og Rensøya er på henholdsvis 267,4 dekar og 84,6 dekar (se figur 1 og 2). Under befaringa i 2019 ble kun Risøya og øyene inkludert i lokaliteten Nebbsundet, samt Rensøya kartlagt. Skjøtselsplanen beskriver og gir anbefalinger relatert til kartlagte områder (naturbaseavgrensningene).

Risøya og tilgrensede holmer bærer preg av å ha vært brakklagt siden 1960-tallet. Vegetasjonen er dominert av lyngplanter og et tykt mosedekke. Oppslaget av bjørk er også tydelig men likevel ikke dominerende i landskapsbildet, noe som sannsynligvis skyldes eksponeringa til havet og vindslitasje. Holmene er varierte med en veksling mellom tørre og fuktige heipartier, myrer og åpne vann, komplekse strandeng- og strandsumpområder og fragmenter av rike urte- og grasdominerte enger. Det er en plan om å få gjenoptatt beite med sau i 2020 etter at gjerdet har blitt satt opp mot Rølvåg. Det er naturlig å tenke seg at tilstanden på Risøya og naboholmene vil kunne bli betydelig bedre etter hvert som sau får beitet ned kratt og lyng og får tråkket litt rundt i det tykke mosedekket.

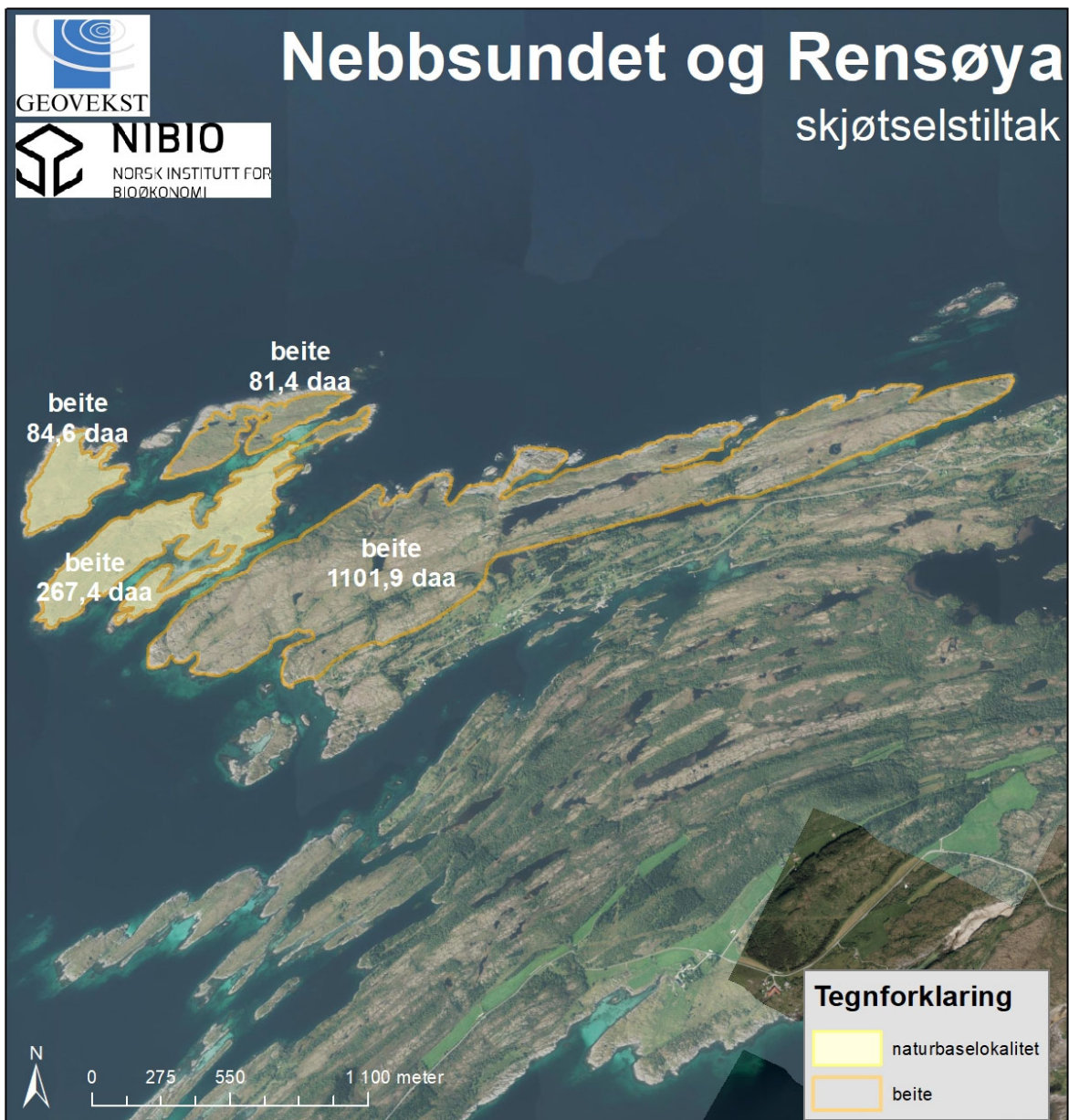
Rensøya er betydelig mer interessant som naturbeitemark enn Risøya. Tilstand er meget god og øya holdes i hevd av sau på sommerbeite. Rensøya ble fraflyttet i løpet av 1960-tallet, men det har alltid gått sau på beite i årene etter. Det finnes ingen tegn til gjengroing her og øya er svært artsrik, spesielt den gamle innmarka som tidligere har vært en ekstensiv drevet slåttemark.

Berggrunnen varierer mye i dette området. Rensøya består hovedsakelig av glimmergneis, granatglimmerskifer og kalkspatmarmor. Sistnevnte dominerer og er årsaken til det høye artsmangfoldet på øya. Risøya og naboholmene består av granatglimmerskifer og amfibolitt med tynne bånd med magnetittmalm. I sørøstlig del finnes også noe kalkspatmarmor. Risøydraget lengst mot nordøst består av kalkspatmarmor og granatglimmerskifer og er sannsynligvis artsrik slik som Rensøya. Risøydraget ble ikke kartlagt under befaringa. Langneset («fastlandet») består hovedsakelig av båndgneis, men består også av belter med granatglimmerskifer og kalkspatmarmor. Langneset ble heller ikke kartlagt under befaringa i 2019.

Lokaliteten ligger i mellomboreal vegetasjonssone og i klart oseanisk vegetasjonsseksjon (O2).

Figur 1. Oversiktskart som viser naturbaseavgrensingene på Rensøya og for Nebbsundet (Risøya m.m.).

Figur 2: Skjøtselsskart med aktuelle tiltak for å sikre verdiene i naturbeitemarkene Nebbsundet og Rensøya.

2.2 Hensyn og prioriteringer

Den høye verdien og det høye artsmangfoldet for Rensøya tas best vare på gjennom optimalt beitetrykk. Det kan virke som om beitetrykket de siste årene har vært tilstrekkelig for å sette preg på øya uten at det har blitt for hardt beita. For høyt beitetrykk vil føre til et betydelig redusert artsmangfold, samt slitasje av kulturlandskapet. Risøya, Risøydragjet, Laukøya og øvrige holmer vest for Nebbsundet samt det planlagte beiteområdet på østsida av Nebbsundet (Langneset) bærer et preg av gjengroing og her vil det være en fordel med et relativt høyt beitetrykk i oppstarten for å bremse opp gjengroingsprosessene. Det er i så måte viktig å komme i gang med beiting i dette området før verdiene i naturbeitemarka går tapt. Det anbefales også at de delene som ikke har blitt kartlagt i beiteområdet også blir kartlagt for å evt. avdekke andre åpne og verdifulle naturtyper eller spesielle artsfunn.

2.3 Tradisjonell og nåværende drift

Det har vært en gård på Rensøya. Denne ble forlatt i løpet av 1960-tallet en gang. De fleste fysiske spor etter drift er borte, kun noen tufter og grunnmurer står igjen. Det er ikke kjent på hvilken måte gården ble drevet, men sannsynligvis hadde familien et par melkekyr, noen kalver og sau på utmarksbeite. Slåttemarkarealet er begrenset i utstrekning og har nok gitt begrenset mengde vinterfôr. Driften har vært ekstensiv og bruk av gjødsel har nok vært svært begrenset om man skal dømme etter tilstanden på den gamle innmarka. Feltsjiktet er lavt og enga er svært artsrik og mangler problemarter og gjengroingsarter. Etter fraflyttinga og til og med 2019 har det beitet sau på Rensøya på sommerhalvåret. I 2019 var det fem søyer med lam noe som virker å være optimalt. 2019 var første året Jan Olav Kvitvær hadde sau på Rensøya.

Naturbeitemarklokaliteten Nebbsundet (Risøya m.m.) har ligget brakk siden 1960-tallet og bærer preg av dette i form av gjengroing. Det er planer om å få i gang beite med sau fra og med 2020.

2.4 Aktuelle erfaringer med skjøtselen

Beitebruker er fornøyd med beitekvalitet og sauens slaktevekter på Rensøya.

2.5 Artsmangfold og observerte endringer

Rensøya er ekstremt artsrik som følge av tilstand og hevd, men også dominerende berggrunnsart som er rik på kalk (kalkspatmarmor). Den tidligere slåttemarka på øya består av arter som gulaks, dunhavre, engkvein, rødsvingel, mjøduert (litt), smalkjempe, fjellfrøstjerne, kornstarr, blåstarr, bakkefrytle, marikåpe, enghumbleblom, skogstorkenebb, krekling (i noen partier), tyttebær, tiriltunge, engsoleie, føllblom, jåblom, ryllik, teiebær, sløke, loppestarr, fuglevikke, løvetann, stortveblad, blåkløkke, prestekrage (20-30 ind. i blomst), gulflatbelg, flekkmarihånd, vanlig arve, tepperot, beitsvingel, gjeldkarve, kvitbladtistel, stormaure, blåtopp, strandrug, gullris, småengkall, sølvbunke, harerug og marigras. I tillegg ble det gjort funn av enghavre og dunkjempe, to spesielle og sjeldne arter for denne regionen. Resterende areal på Rensøya består av en blanding av lyngarter, som blokkebær, røsslyng og krekling, og ulike engarter nevnt over. Det er derfor litt vanskelig å definere som engareal med høy andel av lyngarter (svak gjengroingsprosess) eller lynghei med høy andel engarter (kulturpåvirket, kalkrik lynghei). Kontinuitet med beitedyr og optimalt beitetrykk på øya vil oppretthold engpreget og derfor har også øya blitt definert som naturbeitemark (og ikke gras- og urterik kystlynghei). Rikmyrpartier består av taglstarr, blåtopp, fjellfrøstjerne, slåttetarr og finnmarskssiv.

Risøya og tilgrensede holmer (Nebbsundet) består dels av lynghei med dominerende arter som krekling, blokkebær og mange ispedd arter som slåttetarr, einer, skrubbær, mjøduert, smyle og sølvbunke. Gjengroingsarter som vier (sp.), bjørk og rogn vokser spredd i lyngheia. I rikere partier

(kalkspatmarmor) finner man arter som vårmarihånd, hårstarr, blåstarr, fjellfrøstjerne, stortveblad, kvitblattistel, hvitmaure, og teiebær. Rike strandberg finnes her og der med arter som vill-lin, blåknapp, teiebær, kattetot, øyentrøst, blåstarr, rødsildre, sløke, loppestarr, nattfiol og fjellfrøstjerne. I de tørreste lynchepartiene dominerer krekling, molte, torvull, heigråmose og reinlav. Flere interessante strandengpartier skiller de ulike holmene. Her finnes store mengder av arten saftmelde som er relativ sjelden så langt nord.

2.6 Evaluering/vurdering av skjøtselen

OPPSUMMERENDE VURDERING	I HØY GRAD	IMIDDELS GRAD	I LITEN GRAD
Har skjøtselen vært tilfredsstillende for å oppnå målene, jf skjøtselsplanen som nå revideres?			
Bør skjøtselen endres for neste skjøtselsplanperiode (neste 5 år)?			X (Rensøya)
Er det realistisk at lokaliteten holdes i hevd de neste 5 åra?	X (Rensøya)	X? (Nebb-sundet)	

2.7 Mål for naturbeitemarka

HOVEDMÅL FOR LOKALITETEN(E):
- Sikre en åpen naturbeitemark i god tilstand gjennom beite.
- Sikre og bevare det høye artsmangfoldet på Rensøya gjennom optimalt beitetrykk (ikke for høyt)
EVENTUELLE SPESIFIKKE MÅL FOR DELOMRÅDER:
TILSTANDSMÅL FOR ENKELTE AV ARTENE:
- Dunkjempe og enghavre skal forekomme og helst øke i utbredelse på Rensøya (sjekk artsobservasjoner.no for status)

2.8 Restaureringstiltak (engangstiltak eller tiltak som gjennomføres over en avgrensa periode)

RESTAURERINGSTILTAK (KORT BESKRIVELSE, REDSKAPSBRUK M.M.)	PRIORITERING (ÅR)	AREAL/ (DEL)OMRÅDE	TIDSRUM (MND/UKE)
Ikke behov for restaureringstiltak			

2.9 Skjøtselstiltak (tiltak som gjentas årlig)

2.9.1 Beiting

BEITETILTAK (KORT BESKRIVELSE, REDSKAPSBRUK M.M.)	PRIORITERING (ÅR)	AREAL/ (DEL)OMRÅDE	TIDSRUM (MND/UKE)
Rensøya: Beite med sau på sommerhalvåret. 5 søyer + lam av norsk kvitsau (NKS) eller andre raser annet enn utegangersau (GNS)	Årlig	84,6 daa.	Mai til oktober
Nebbsundet (inkl. hele det planlagte beiteområdet med Langneset, Risødragjet, Laukøya m.m.): Beite med sau. Plan om 100 pelssau med lam	Årlig	1405,7 daa.	Mai til oktober

2.9.2 Andre aktuelle skjøtselstiltak

TILTAK (KORT BESKRIVELSE, REDSKAPSBRUK M.M.)	PRIORITERING (ÅR)	AREAL/ (DEL)OMRÅDE	TIDSRUM (MND/UKE)
Ingen behov for andre skjøtselstiltak			

2.10 Oppfølging av skjøtelsesplanen

NESTE REVIDERING/EVALUERES ÅR: 2025
BEHOV FOR YTTERLIGERE REGISTRERING AV SPESIFIKKE NATURTYPER OG/ELLER ARTSGRUPPER: Nei
GJENNOMFØRTE ELLER PÅBEGYNT TILTAK SOM ER FINANSIERT DE SISTE 5 ÅRA:
PERSON(-ER) SOM HAR ANSVAR FOR Å GJENNOMFØRE TILTAKENE I SKJØTSELSPLANEN: Jan Olav Kvitvær

2.11 Bilder fra Rensøya og Nebbsundet

Bilde 1: Naturbeitemarka på Risøya (del av lokaliteten Nebbsundet) er i forfall og har en høy andel av einer og lyngarter. Oppslag av bjørk finnes spredt på øya.

Foto: Thomas Holm Carlsen, NIBIO.

Bilde 2: Tørrere parti av Risøya (del av lokaliteten Nebbsundet) er dominert av krekling, molte, torvull og heigråmose. Dette partiet har klart lyngheipreg.

Foto: Thomas Holm Carlsen, NIBIO.

Bilde 3: Saftmelde (regionalt sjelden) finnes i store mengder på ei grusstrand mellom to holmer i Nebbsundet.

Foto: Thomas Holm Carlsen, NIBIO.

Bilde 4: På Rensøya finnes ei gammel artsrik slåttemark som fremdeles har slåttemarkspreg til tross for opphør av slått for mange tiår siden. Hevdes ved beiting av sau.

Foto: Thomas Holm Carlsen, NIBIO.

Bilde 5: Grunnmuren fra fjøsen som stor på Rensøya.

Foto: Thomas Holm Carlsen, NIBIO.

Referanser

Bele, B., Norderhaug, A., Alm, T. & Vange, V. 2014. Bondens kulturmarksflora for Nord-Norge. Bioforsk FOKUS 9 (4). 122 s.

Artsdatabanken 2018. Norsk rødliste for naturtyper, 2018

Vedlegg

1 Lokalitetsbeskrivelse i Naturbase

1.1 Rensøya

Søkbare egenskaper

Navn på lokaliteten Rensøya		Kommune Dønna	Områdenr. 182710028				
ID i Naturbase	Registrert i felt av: Thomas H. Carlsen		Dato: 07.08.2019				
Eventuelle tidligere registreringer og andre kilder (skriftlige og muntlige)			Skjøtselsavtale: Inngått år: - Utløper år: -				
Hovednaturtype: D04, Naturbeitemark – 90 % Tilleggsnaturtyper: D07, kystlynghei – 10 %		Utforminger: D0416, lågurtbeiteeng – 60 % D0415, svak lågurtbeiteeng – 30 % D0709, intermediær kysthei – 10 %					
Verdi (A, B, C): A		Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.) Bilder					
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11)							
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):		Vegetasjonstyper:	
< 20 m	x	God	x	Slått		Torvtekt	Frisk/tørr, middels baserik eng (G7) Vekselfuktig baserik eng (G11) Tørr lynghei (H1) Tørr gras-urterik hei (H2)
20 – 50 m		Svak		Beite	x	Brenning	
50-100 m		Ingen		Pløying		Park/hagestell	
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling			
		Dårlig		Lauving			

Områdebeskrivelse

Innledning

I forbindelse med utarbeiding av skjøtselsplan for Rensøya og Nebbsundet, Dønna kommune ble Rensøya kartlagt for verdifulle naturtyper. Kartlegginga ble foretatt 7. august 2019 av Thomas Holm Carlsen, NIBIO.

Beliggenhet og naturgrunnlag

Rensøya ligger ca. to kilometer nordvest for Rølvåg og kun 100 meter utenfor Risøya og nordvest for Nebbsundet som skiller fra resten av Dønna. I motsetning til de øvrige holmer i dette området ved Nebbsundet er Rensøya isolert ved at det ikke er mulig å komme seg hit på fjære sjø. Størrelsen på øya er ca 109 dekar og øya er relativt flat og homogen. Rensøya består hovedsakelig av glimmergneis, granatglimmerskifer og kalkspatmarmor. Sistnevnte dominerer og gir grunnlag for et høyt artsmangfold av karplanter. Lokaliteten har UTM koordinater UTM33 0384835Ø 7344022N.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper

Lokaliteten er totalt 84,6 dekar og lokaliteten består av 90 % naturbeitemark (D04) og 10 % kystlynghei (D07), med utformingene D0416, lågurtbeiteeng – 60 %, D0415, svak lågurtbeiteeng – 30 % og D0709, intermediær kysthei – 10 %. Det er også noen små rikmyrflekker i lokaliteten som ligger i småmosaikk med lyngen og som ikke er vurdert med i de totale naturtypeandelene. Vegetasjonstypene er frisk/tørr, middels baserik eng (G7), vekselfuktig baserik eng (G11), tørr lynghei (H1) og tørr grasurterik hei (H2).

Artsmangfold

Rensøya er ekstremt artsrik som følge av tilstand og hevd, men også dominerende berggrunnsart som er rik på kalk (kalkspatmarmor). Den tidligere slåttemarka på øya består av arter som gulaks, dunhavre, engkvein, rødsvingel, mjødukt (litt), smalkjempe, fjellfrøstjerne, kornstarr, blåstarr, bakkefrytle, marikåpe, enghumleblom, skogstorkenebb, krekling (i noen partier), tyttebær, tiriltunge, engsoleie, føllblom, jåblom, ryllik, teiebær, sløke, loppestarr, fuglevikke, løvetann, stortveblad, blåkløkke, prestekrage (20-30 ind. i blomst), gulflatbelg, flekkmarihånd, vanlig arve, tepperot, beitsvingel, gjeldkarve, kvitbladtistel, stormaure, blåtopp, strandrug, gullris, småengkall, sølvbunke, harerug og marigras. I tillegg ble det gjort funn av enghavre og dunkjempe, to spesielle og sjeldne arter for denne regionen. Resterende areal på Rensøya består av en blanding av lyngarter, som blokkebær, røsslyng og krekling, og ulike engarter nevnt over. Det er derfor litt vanskelig å definere som engareal med høy andel av lyngarter (svak gjengroingsprosess) eller lynghei med høy andel engarter (kulturpåvirket, kalkrik lynghei). Kontinuitet med beitedyr og optimalt beitetrykk på øya vil oppretthold engpreget og derfor har også øya blitt definert som naturbeitemark (og ikke gras- og urterik kystlynghei). Rikmyrpartier består av taglstarr, blåtopp, fjellfrøstjerne, slåttetarr og finnmarkssiv.

Bruk, tilstand og påvirkning

Det har vært en gård på Rensøya. Denne ble forlatt i løpet av 1960-tallet en gang. De fleste fysiske spor etter drift er borte, kun noen tufter og grunnmurer står igjen. Det er ikke kjent på hvilken måte gården ble drevet, men sannsynligvis hadde familien et par melkekyr, noen kalver og sau på utmarksbeite. Slåttemarkarealet er begrenset i utstrekning og har nok gitt begrenset mengde vinterfôr. Driften har

vært ekstensiv og bruk av gjødsel har nok vært svært begrenset om man skal dømme etter tilstanden på den gamle innmarka. Feltsjiktet er lavt og enga er svært artsrik og mangler problemarter og gjengroingsarter. Etter fraflyttinga og til og med 2019 har det beitet sau på Rensøya på sommerhalvåret. I 2019 var det fem søyer med lam noe som virker å være optimalt. Tilstanden på naturbeitemarka er særdeles bra, men i deler av lokaliteten er andelen lyngarter som krekling og blokkebær noe høy.

Fremmede arter

Et individ av sitkagran finnes på øya. Individet er lite og utgjør minimal trussel for spredning men bør likevel fjernes.

Kulturminner

Ingen registrerte kulturminner innenfor lokaliteten.

Skjøtsel og hensyn

Beitet med sau bør fortsette på årlig basis på Rensøya. Beitetrykket med fem søyer pluss lam virker å være optimalt for riktig skjøtsel av naturbeitemarka her. Den store verdien i lokaliteten ligger i det høye artsmangfoldet og forekomst av regionalt sjeldne arter som enghavre og dunkjempe, samt at innmarksarealene fremdeles her slåttemarkspreg til tross for langs historie som beitemark etter fraflyttinga og opphør av slått på 1960-tallet. For de biologiske verdiene og struktur i den gamle slåttemarka er det bedre med et for lavt beitetrykk i stedet for et for høyt på litt langsiktig og generelt grunnlag. Beiteperioden bør ikke strekkes utover sommerhalvåret (mai – oktober) grunnet begrenset tilgang på alternative beiteressurser som røsslyng

Del av helhetlig landskap

-

Verdibegrunnelse

Rensøya er svært artsrik, har forekomst av regionalt sjeldne arter, har et høyt antall habitatspesifikke engarter, er i god hevd, bærer ikke noe preg av gjengroing og er i svært god tilstand. Det ble ikke gjort funn av fremmedarter med unntak av ett individ av sitkagran. Lokaliteten får verdi A, svært viktig som naturbeitemark.

1.2 Nebbsundet

Søkbare egenskaper

Navn på lokaliteten Nebbsundet				Kommune Dønna		Områdenr.	
ID i Naturbase BN00014159			Registrert i felt av: Thomas H. Carlsen			Dato: 07.08.2019	
Eventuelle tidligere registreringer og andre kilder (skriftlige og muntlige)						Skjøtselsavtale: Inngått år: - Utløper år: -	
Hovednaturtype: D04, Naturbeitemark – 40 % Tilleggsnaturtyper: D07, kystlynghei – 35 % G05, Strandeng og strandsump – 10 % G09, Rikt strandberg – 5 %				Utforminger: D0415, svak lågurtbeiteeng – 30 % D0416, lågurtbeiteeng – 10 % D0707, kalkfating kysthei – 25 % D0709, intermediaær kysthei – 10 % G0501, stort strandsengkompleks – 10% G0902, Rikt strandberg, vestlig og nordlig – 5 %			
Verdi (A, B, C): C			Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.) Bilder				
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11)							
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):			Vegetasjonstyper:
< 20 m	x	God		Slått		Torvtekt	Oppsummert: G7, G11, H1, H2, H3, L2, U3, U4, U5, U6, U7, U9, X1 (Fremstad 1997)
20 – 50 m		Svak		Beite	x	Brenning	
50-100 m		Ingen	x	Pløying		Park/hagestell	
> 100 m		Gjengrodd	x	Gjødsling			
		Dårlig		Lauving			

Områdebeskrivelse

Innledning

I forbindelse med utarbeiding av skjøtselsplan for Rensøya og Nebbsundet, Dønna kommune ble Risøya og tilgrensende holmer (Nebbsundet) kartlagt for verdifulle naturtyper. Kartlegginga ble foretatt 7. august 2019 av Thomas Holm Carlsen, NIBIO.

Beliggenhet og naturgrunnlag

Lokaliteten Nebbsundet består av Risøya og tilgrensede holmer som henger sammen på fjære sjø. Risøydragjet og Laukøya, som også henger sammen med Risøya på fjære sjø er ikke inkludert i denne lokaliteten. Lokaliteten har fått sitt navn fra sundet som skiller øykomplekset her og Langneset som hører til hovedøya Dønna. Nebbsundet feller tørst på stor fjære slik at Risøya m.m. henger sammen med Langneset og det store beiteområdet som er tenkt etablert på Langneset. Risøya og naboholmene består av granatglimmerskifer og amfibolitt med tynne bånd med magnetittmalm. I sørøstlig del finnes også noe kalkspatmarmor. Lokaliteten har UTM koordinater UTM33 0384949Ø 7343691N.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper

Lokaliteten er oppdatert med tanke på avgrensning og dekker nå totalt 253,4 dekar. Opprinnelig avgrensning fra 2001 utgjorde 476 dekar. Lokaliteten er svært kompleks og består av 40 % naturbeitemark (D04) og 35 % kystlynghei (D07), 10 % strandeng og strandsump (G05) og 5 % rikt strandberg (G09). Resterende 10 % areal dekkes av intermediaer fastmattemyr. Utformingene som ble registrert er D0415 - svak lågurtbeiteeng, D0416 – lågurtbeiteeng, D0707 - kalkfattig kysthei, D0709 - intermediaer kysthei, G0501 - stort strandsengkompleks og G0902 - rikt strandberg, vestlig og nordlig.

En lang rekke vegetasjonstyper ble registrert (Fremstad 1997) som frisk/tørr, middels baserik eng (G7), vekselfuktig baserik eng (G11), tørr lynghei (H1), tørr gras-urterik hei (H2), Fuktig lynghei (H3), intermediaer fastmattemyr (L2), ulike vegetasjonstyper relatert til strandenger (U2-U7, U9) og rikt strandberg (X1).

Artsmangfold

Risøya og tilgrensede holmer (Nebbsundet) består dels av lynghei med dominerende arter som krekling, blokkebær og mange ispedd arter som slåttestarr, einer, skrubbær, mjødur, smyle og sølvbunke. Gjengroingsarter som vier (sp.), bjørk og rogn vokser spredd i lyngheia. I rikere partier (kalkspatmarmor) finner man arter som vårmarihånd, hårstarr, blåstarr, fjellfrøstjerne, stortveblad, kvitbladtistel, hvitmaure, og teiebær. Rike strandberg finnes her og der med arter som vill-lin, blåknapp, teiebær, kattedot, øyentrøst, blåstarr, rødsildre, sløke, loppestarr, nattfiol og fjellfrøstjerne. I de tørreste lyngheipartiene dominerer krekling, mange, torvull, heigråmose og reinlav. Flere interessante strandengpartier skiller de ulike holmene. Her finnes store mengder av arten saftmelde som er relativt sjelden så langt nord.

Bruk, tilstand og påvirkning

Holmene relatert til lokaliteten Nebbsundet samt Risøydragjet og Laukøya har ikke vært beita siden 1960-tallet. Lokaliteten bærer preg av dette i form av oppslag med bjørk, rogn og vierarter, samt noe einer og et tykt mosedekke. Landskapet er ikke gjengrodd men oppslaget er tydelig. Vær, vind og eksponering til havet begrenser nok gjengroingsprosessen. Lyngarter dominerer i deler av lokaliteten

noe som tyder på at engpreget som var tidligere er i ferd med å forsvinne som følge av manglende beiting og kulturpåvirkning.

Fremmede arter

Sitkagran finnes spredt på Risøya men kun noen få og små individer.

Kulturminner

Ingen registrerte kulturminner innenfor lokaliteten.

Skjøtsel og hensyn

Fra og med 2020 er det planlagt å få på en besetning med pelssau (50-100 søyer pluss lam) i lokaliteten og de øvrige delene av det planlagte beiteområde (totalt 1.535,3 dekar). Dette vil klar være fordelaktig for å sikre kulturlandskapsverdiene, et åpent landskap og et høyt biologisk mangfold. Utfordringa kan bli å få fordelt beitetrykket optimalt i lokaliteten i og med at beiteområdet er stort og hoveddelen ligger på hovedøya Dønna. Det antas at beitedyra ved optimalt beitetrykk og evt noe høyt beitetrykk i starten vil stoppe oppveksten av bjørk, rogn og vier, vil redusere tykkelsen på mosedekket gjennom tråkk og vil føre til en jevnere fordeling av arter på sikt. Et kulturlandskap i hevd med optimal skjøtsel vil føre til en bedre og bedre tilstand av naturbeitemarka.

Det er usikkert om beiteområdet enger seg som helårsbeite for sau. Foreløpig er det kun Risøya og tilgrensende holmer som har blitt kartlagt. Det anbefales å få kartlagt Risøyadraget, Laukøya og hele Langneset for å kunne avdekke evt. flere verdifulle naturtyper og for å kunne vurdere beitekvaliteten i hele beiteområdet. En av de store fordelene ved dette beiteområdet er at det er lett tilgjengelig og relativt oversiktlig for oppsyn.

Del av helhetlig landskap

-

Verdibegrunnelse

Verdien for naturbeitemarka i lokaliteten Nebbsundet reduseres fra B – viktig til C – lokalt viktig. Tilstanden er dårlig som følge av langsiktig mangel på skjøtsel i form av beitedyr, en økende andel oppslag av gjengroingsartene bjørk, rogn og vier og en økende andel av lyngplanter som krekling og blokkebær. I tillegg ligger et tykt teppe av heigråmose som er en kvelende faktor for kulturlandskapsverdiene. Verdien kan økes igjen til B – viktig hvis beitet blir gjeninnført og skjøtselen blir optimal for å begrense/reversere gjengroinga og få tilbake et naturbeitemarskpreg i god tilstand.

2 Tiltakslogg, grunneiers notater

Her er det plass for grunneier å føre inn sine egne notater som gjelder gjennomføring av tiltakene.

AREAL/DELOM RÅDE	TYPE TILTAK (EKS SLÅTT, RYDDING, BEITING)	PERIODE	ANTALL DAGSVER K/ TIMER	ÅR

AREAL/DELOM RÅDE	TYPE TILTAK (EKS SLÅTT, RYDDING, BEITING)	PERIODE	ANTALL DAGSVER K/ TIMER	ÅR

Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) ble opprettet 1. juli 2015 som en fusjon av Bioforsk, Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) og Norsk institutt for skog og landskap.

Bioøkonomi baserer seg på utnyttelse og forvaltning av biologiske ressurser fra jord og hav, fremfor en fossil økonomi som er basert på kull, olje og gass. NIBIO skal være nasjonalt ledende for utvikling av kunnskap om bioøkonomi.

Gjennom forskning og kunnskapsproduksjon skal instituttet bidra til matsikkerhet, bærekraftig ressursforvaltning, innovasjon og verdiskaping innenfor verdikjedene for mat, skog og andre biobaserte næringer. Instituttet skal levere forskning, forvaltningsstøtte og kunnskap til anvendelse i nasjonal beredskap, forvaltning, næringsliv og samfunnet for øvrig.

NIBIO er eid av Landbruks- og matdepartementet som et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter og eget styre. Hovedkontoret er på Ås. Instituttet har flere regionale enheter og et avdelingskontor i Oslo.